

Teoria pracy. Implikacje dla pedagogiki pracy

Jolanta Wilsz

Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009, ss. 524.

Praca ludzka jest podstawowym pojęciem pedagogiki pracy – dynamicznie rozwijającej się subdyscypliny pedagogicznej. Dla Jolanty Wilsz stała się impulsem do podjęcia badań nad jej istotą i różnorodnymi uwarunkowaniami, wpływającymi na sukces zawodowy. Już sama próba zmierzenia się z niezwykle złożoną problematyką pracy zasługuje na uznanie. Dotychczasowe poszukiwania prowadzone w ramach innych subdyscyplin pedagogicznych nie przyniosły bowiem oczekiwanych rezultatów. Prawdopodobnie wynika to z faktu zbyt wąskiego ujmowania zagadnień związanych z pracą. Pedagogika pracy stwarza możliwość szerokiego, interdyscyplinarnego spojrzenia na pracę człowieka w różnych stadiach jego rozwoju. Właśnie interdyscyplinarność jest szansą zbudowania podstaw teoretycznych pracy i wskazania implikacji dla pedagogiki pracy. Z tego punktu widzenia należy pozytywnie ocenić zamysł Autorki, polegający na umiejscowieniu swoich rozważań w nurcie pedagogiki zorientowanej na pracę jako wartość w życiu człowieka. Ten nurt jest zasilany osiągnięciami współczesnej psychologii, socjologii i filozofii, a całość sytuuje się w ramach nowocześnie rozumianej cybernetyki.

Szerokie ujęcie problematyki pracy znalazło odbicie w objętości recenzowanej książki – ponad 500 stron tekstu. Jest to zatem rozprawa wyjątkowa, obszerna, wielowątkowa, opatrzona niespotykaną liczbą przypisów i komentarzy, świadcząca o niezwyklej pracowitości i skrupulatności tej Autorki.

Strukturę książki tworzy 10 rozdziałów.

W rozdziale 1 cechy oryginalności mają analizy pojęcia praca – prowadzone z uwzględnieniem różnych perspektyw dyscyplinarnych (pedagogika, psychologia, socjologia, filozofia, a także społeczna nauka Kościoła i nauki ekonomiczne). Są one właściwą podstawą do prezentacji wieloaspektowości procesu pracy oraz autorskich komentarzy na temat teraźniejszości i przyszłości pracy. Istotnym uzupełnieniem jest przegląd literatury precyzującej rynkowe oczekiwania wobec pracowników i znany z innych opracowań układ problemowy pedagogiki pracy – z zarysowaniem kierunków jej rozwoju.

Rozdział 2 poświęcony jest podstawą teorii pracy. Autorka formułuje w nim wiele interesujących spostrzeżeń. Zaliczam do nich opinię o interdyscyplinarności teorii procesu pracy oraz wskazanie różnic występujących między teorią a uogólnieniem empi-

rycznym. Dla pedagogiki pracy - subdyscypliny wypracowującej dopiero swoją teoretyczną tożsamość – inspirujące mogą być precyzyjnie scharakteryzowane rygory metodologiczne teorii. Największą wagę naukową mają jednak oryginalne opisy koncepcji stałych indywidualnych cech osobowości człowieka. Jest to koncepcja autorska Jolanty Wilsz, opracowana zgodnie z teorią systemów autonomicznych Mariana Mazura. Jej zastosowanie znajdujemy w analizach rozwoju człowieka traktowanego jako funkcja mechanizmu samoregulacji.

Rozdział 3 rozpoczyna cytatem z pracy Tadeusza Tomaszewskiego, dotyczący relacji człowieka z otoczeniem. Relacje te są następnie rozpatrywane z punktu widzenia koncepcji Jolanty Wilsz – w języku znanym z publikacji Mariana Mazura. Można więc stwierdzić, że Autorka nie tylko zaproponowała swoiste podejście teoretyczne, ale też zastosowała je do opisu i wyjaśniania złożonych zjawisk z pogranicza psychologii i pedagogiki. [. . .]

Teoria Mariana Mazura i autorska koncepcja stałych indywidualnych cech człowieka przewijają się przez kolejne rozdziały książki Jolanty Wilsz. I tak w rozdziale 4 mamy do czynienia z egzemplifikacją zastosowań tych teorii w odniesieniu do rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji przez pracowników, a w rozdziale 5 – do analizy procesu pracy. Autorka konsekwentnie rozpoczyna swoje rozważania od opisów problemów w języku psychologii i pedagogiki, a następnie wprowadza pojęcia zdefiniowane przez Mariana Mazura i zmodyfikowane, a często rozwinięte w swoich wcześniejszych pracach.

W podobnej konwencji napisany jest rozdział 6, w którym na uwagę zasługuje analiza funkcji i zadań zawodowych przeprowadzona pod kątem właściwych dla ich realizacji stałych indywidualnych cech osobowości. Analizy teoretyczne zostały wsparte badaniami empirycznymi, które w dużej mierze potwierdziły przydatność koncepcji Jolanty Wilsz w pracach nad standardami kwalifikacji zawodowych – stałe indywidualne cechy osobowości można bowiem w pewnym zakresie utożsamiać z cechami psychofizycznymi, którymi operuje się przy konstruowaniu standardów.

Bardziej szczegółowe problemy pedagogiki pracy są przedmiotem analiz zaprezentowanych w rozdziałach 7, 8, 9 i 10. W rozdziale 7 Autorka koncentruje uwagę na aktywności i przedsiębiorczości człowieka w procesie pracy. Punktem wyjścia, podobnie jak poprzednio, są ustalenia poczynione na gruncie psychologii i pedagogiki oraz tym razem dodatkowo ekonomii. Po nich następuje rodzaj dowodu celowości zastosowania koncepcji stałych indywidualnych cech osobowości do opisu i wyjaśniania mechani-

zmów aktywności i przedsiębiorczości. Rozdział 8 poświęcony jest przystosowaniu zawodowemu, które można traktować jako element funkcjonowania zawodowego człowieka (na każdym z etapów funkcjonowania występują procesy przystosowawcze). Rozumiem jednak intencje Autorki, zmierzające do podkreślenia znaczenia gotowości do przystosowywania się w kontekście koncepcji stałych indywidualnych cech osobowości. Podobnie traktuję wyodrębnienie zagadnień komunikowania się w procesie pracy (rozdział 9) i wypalenia zawodowego (rozdział 10). Zarówno komunikowanie się, jak i wypalenie są pochodnymi funkcjonowania zawodowego. Nie ma skutecznego funkcjonowania bez skutecznego komunikowania się, a wypalenie zawodowe dotyczy każdego pracownika – w różnym stopniu i w różnym czasie. Aprobuję jednak wyróżnienie pewnych składowych funkcjonowania zawodowego w celu przedstawienia bardziej szczegółowych zastosowań autorskich koncepcji teoretycznych.

Przechodząc do ogólnej oceny książki Jolanty Wilsz, chciałem zauważyć, że jest to oryginalna propozycja wydawnicza, integrująca rozproszone wątki natury psychologicznej i pedagogicznej z ujęciem charakterystycznym dla analizy systemowej. Autorka w sposób umiejętny dokonała syntezy, podstawowych dla tych dyscyplin prac naukowych dotyczących szeroko rozumianej pracy człowieka i zaproponowała autorską interpretację podstawowych pojęć i relacji między nimi. W rezultacie powstała książka, która z jednej strony porządkuje wiedzę na temat pracy, z drugiej zaś pogłębia – dzięki wprowadzonemu aparatowi pojęciowemu i precyzyjnemu językowi – możliwość analizy procesu pracy i funkcjonowania człowieka – pracownika w tym procesie. Jestem przekonany, że celowe jest przedstawienie koncepcji Jolanty Wilsz możliwie szerokiego gronu odbiorców. Uważam, że opublikowanie książki może zdynamizować dyskusję nad przyszłością pracy.

prof. zw. dr hab. Stefan M. Kwiatkowski

Akademia Pedagogiki Specjalnej M. Grzegorzewskiej, Warszawa